בא

א. די מצוה „לקדש חדשים ולחשב שנים וחדשים בב״ד בלבד״[1] לערנט מען אֲפ פון פסוק[2] „החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה״.

זאגט רש״י בפירושו במק״א (לפני זה)[3] — בנוגע צו דער מצוה — אז „לא הי׳ צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל״[5] (און ער איז מסביר „מה טעם פתח בבראשית״).

אבער די מוני המצות, הרמב״ם וכיו״ב, רעכענענדיק דעם מנין המצות כסדרן, איז די מצוה פון קידוש החודש ביי זיי ניט די „מצוה ראשונה״[6] (ובדוקא בזה). ולדוגמא, דער רמב״ם[7] זאגט: „מצוה ראשונה[8] ממצות עשה לידע[9]

---

1) לשון הרמב״ם במנין המצות בריש ספר היד מ״ע קנג. ועד״ז בסהמ״צ לפנינו מ״ע הנ״ל „לקדש חדשים (ס״א ולחשוב חדשים) ושנים וזו היא מצות קידוש החודש כו׳״. וכ״ה בהוצאת הרב העליר דספהמ״צ (וכגירסת ס״א). אבל בהוצאת קאפח: שצונו יתעלה בחשבון חדשים ושנים וזו היא כו׳. ובחינוך ריש מצוה ד „לקדש חדשים ולעבר שנים ולקבוע מועדי השנה ע״פ אותו קידוש״. וראה לקמן בפנים ס״ה ואילך.

2) פרשתנו יב, ב.

3) בראשית א, א. וראה תנחומא באבער בראשית יא. ילי״ש עה״פ החודש (רמז קפז). גירסת מדרש לקח טוב ר״פ בראשית.

4) ראה גם פרש״י פרשתנו יב, א „מצוה ראשונה״.

במדרשים הנ״ל ליתא „שהיא מצוה ראשונה כו׳״, אבל משמע שזוהי כוונת מדרשים הנ״ל, ורש״י הוסיפה, מפרטה לתוספת ביאור.

5) „משא״כ מילה וגדה״נ . . שלא היו ציווין אלא ליחיד אינו נחשבות מכלל מצותי כל זמן שלא נצטוו בם כל ישראל כו״ (ראה״ם בפרש״י בראשית שם).

6) להעיר מהוריות ח, יב: איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה הוי אומר זו עבודת כוכבים (ומקשה „והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה״ ואינו מקשה מהמצות שבפרשתנו ושהיא לפנ״ז). ובצפע״נ להוריות שם: וע״י בספרי פ׳ שלח דר״ל במה שנצטווה אדה״ר. ולהעיר מרמב״ם רפ״ט מהל׳ מלכים על ששה דברים נצטווה אדה״ר על ע״ז כו׳ ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. ואינו מפרט מצות קדה״ח.

7) ובזוהר (ח״ג רנו, ב) פקודא קדמאה אנכי. ובזח״ב (רע״מ — כה, א) ולקחתם . . וידעתם כי אני ה׳ אלקיכם וגו׳ פקודא דא קדמאה דכל פקודין ראשיתא קדמאה דכל פקודין למנדע לי׳ להקב״ה בכללא. ושם ע״ב: רזא דפקודא קדמאה למנדע לי׳ בכללא בגין דכתיב אנכי כו׳. וראה תקו״ז ת״ל (עד, ב).

— וראה „הרעיא מהימנא סהמ״צ״ (להר״ר מרגלית) בריש הוצאתו דס׳ הזהר (ירושלים תש״ד יעוד) ע״י״ש. וראה בארוכה לקמן ע׳ 116.

8) כ״ה לשון הרמב״ם במנין המצות בריש ספר היד׳ (משא״כ בשאר המצות שלא פי׳ „המצוה השני״ וכו׳ — ובפשטות כי אז הי׳ צ״ל כן עד סופן). ולכאורה כוונתו להדגיש לא רק המנין — שהיא מצוה הא׳, אלא גם חשיבותה (ומרמז בזה ע״ד לשונו בריש ספר היד כדלקמן). ועד״ז כתב בריש מצות ל״ת דמנין המצות שלו. וראה שיחת י״ג ניסן תשמ״ה.

9) וכ״כ בריש ספר היד „לידע שיש שם מצוי ראשון״. ובסהמ״צ לפנינו מ״ע א׳ — „בהאמנת . . שנאמין כו״, אבל בהוצאת קאפח, גם שם: בידיעת . . שנדע כו׳ (וראה גם בהנסמן בהוצאת העליר שם). וראה לקו״ש חי״א ע׳ 339 בהערה. ואכ״מ.

---

*) ראה רמב״ם ס׳ המדע (ירושלים תשכ״ד) שגם בכמה דפוסים וכתי׳ מתחיל „מצוה ראשונה״, אף שלפנ״ז נסמן „א״ (כמו לפני שאר המצות). כבדפוסים שלפנינו. אלא שברמב״ם דפוס רומא ר״מ (ועוד דפוסים שהובאו שם) ליתא הסימון „א״ לפני״. ושם הובאו נוסחאות שבמצוה הא׳ הוא כשאר המצות שמתחיל: א׳ לידע — וליתא „מצוה ראשונה ממצות עשה״ (ועד״ז הם השינויים ברמב״ם בריש מל״ת שבמנין המצות).

שיש שם אלוה שנאמר[10] אנכי ה' אלקיך".

און דער טעם דערפון איז פאר־שטאנדיק בפשטות, ווייל די ידיעה וקיום פון כל המצות איז שייך נאר נאכדעם[10*] ווי ס'איז דא די ידיעה[11] „שיש שם אלוה"[12], ובלשונו בריש ההלכות[13] אז דאס איז „יסוד היסודות ועמוד החכמות".

ובפרש"י מיינט ער בפשטות ראשונה — צו ווערן געשריבן בתורה[14],

וויבאלד אבער, אז אלע ענינים שבתורה זיינען בדיוק, י"ל, אז כאטש בשייכות צום אדם (גברא) איז „מצוה ראשונה . . לידע שיש שם אלוה" — ובלשון רז"ל[15] אז פרייער דארף זיין „יקבל עליו עול מלכות שמים"[16] און ערשט דערנאך „יקבל עליו עול מצות" —

אבער ווי דער ענין איז מצד תורה (ומצד — חפצא), איז די „מצוה ראשו־נה" (וואס מיט איר האט לכאורה גע־דארפט זיין „להתחיל את התו־רה"[17] —) „החודש הזה לכם", ווייל די מצוה האט אין זיך א תוכן עיקרי ויסודי פון כללות התורה והמצוות.

ויש לומר אז דאס איז בכמה ענינים: א) די מצוה ווייזט דעם אופן פון נתינת התורה; ב) זי ברענגט ארויס דעם כח התורה והמצוות; ג) אין איר זאגט זיך ארויס די מטרה ותכלית פון מצוות התורה, כדלקמן.

ב. דער אבן עזרא בפרשתנו[18] שטעלט זיך אויף דעם וואס „משה לא פירש לנו בתורה איך נקבע השנים והחדשים ואם לא נמצא אביב מה נעשה ויש לתמוה מזה תימא גדולה איך פירש דיני כל נגעי המצורע שהוא באדם אחד ולא יעמוד בכל זמן והניח דבר המועדים שכל ישראל חייבים לשמרה בכל זמן ויש כרת על אכילת חמץ בפסח ועל אכילת יום הכפורים", און דער אבן עזרא איז מסביר, אז „וזה לאות כי סמך על קריאת ב"ד בכל דור ודור"[19].

דאס הייסט, אז פון דער מצות קדוש החודש איז דא אן אות, א הוכחה ברורה וגלוי', אז תורה בפירושה ניתנה[20], אז תורה שבע"פ, וואס די חכמים בכל הדורות האבן מגלה געווען, איז איין זאך מיט תורה שבכתב.

ובפרט אז דער קיום פון גאר א סך מצות התורה וועלכע זיינען פארבונדן

---

10) יתרו כ, ב.

10*) להעיר מתניא קו"א ד"ה הנה (קסב, א) „מצות האהבה . . הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות כמ"ש הרמב"ם ז"ל שהיא מיסודי התורה כו'".

11) ולהעיר שזהו גם דיבור הראשון דעשרת הדברות — מצוה ראשונה שבזמן מ"ת. וראה פירוש המשניות להרמב"ם ספ"ז דחולין.

12) ראה ספהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות בתחלתה.

13) ריש הלכות יסוה"ת.

14) ולהעיר שלדעת הזהר (רע"מ) ח"ב (שבהעלותך 7) „וידעתם כי אני ה' (שברי"פ וארא) . . פקודא דא קדמאה".

15) ברכות רפ"ב בנוגע לק"ש. וראה עד"ז מכילתא יתרו (כ, ג) — בשייכות לעשה"ד.

16) ולהעיר מספר המצות להרמב"ם מ"ע ב.

17) וגם להמסקנא שהתחלת התורה היא מבראשית הרי בסדר „תורה" (— הוראה, מצוות) היא (כנ"ל) „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ראה לעיל הערה 5).

18) יב, ב בפי' הארוך. וראה גם בפי' הקצר.

19) והאריך בזה בהקדמתו לפי' עה"ת ב„הדרך הב'", ומסיים „וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבע"פ, שהיא שמחה ללב ולעצם מרפא, כי אין הפרש בין שתי התורות, ומידי אבותינו שתיהן לנו מסורות כו'", ועד"ז הוא בס' העבור שלו ב„סוד העבור".

20) ראה רמב"ם בריש הקדמתו לספר היד.

מיט די זמני השנה — איז פאַרבונדן דוקא מיט די קביעות החדשים וכו' ווי די חכמים האבן קובע געווען בתושבע"פ[21].

ג. עד"ז ברענגט אַרויס די מצוה פון קדוש החודש אַז תורה איז א בעה"ב אויף וועלט — און ווי דער מאמר רז"ל[22] הידוע אויפן פסוק[23] „אקרא לאלקים עליון לא־ל גומר עלי" — „בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין ב"ד לעוברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין".

און דערפאַר איז מצות קדוש החודש די „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ביז אַז „לא הי' צריך להתחיל . . אלא כו'", כנ"ל) — ווייל פון איר „נעמט מען" דעם יסוד אין נתינת התורה — די אמונה אין דעם אמת פון תורה שבע"פ. און אויך — אין דעם תוקף התורה ומצות בכלל, דעם כח צו משנה זיין די טבע ומציאות העולם.

עפ"ז יומתק נאַך אַן ענין: כאַטש ס'ווערט מפורש געזאַגט אַז דער טעם וואַס „פתח בבראשית" איז ווייל „כח מעשיו הגיד לעמו כו'" (ווי רש"י פירט דאַרט אויס) — וויבאַלד אַבער אַז די התחלה פון „בראשית ברא" איז במקום פון דער התחלה (וואַס עס האַט געדאַרפט זיין) — „החודש הזה לכם" („לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"), איז מסתבר זאַגן, אַז אויך להמסקנא האבן זיי אַ שייכות זע"ז.

ועפ"י הנ"ל איז דאַס מובן: בראשית ברא אלקים איז רש"י מפרש[24]: „בשביל התורה שנק' ראשית דרכו ובשביל ישראל שנק' ראשית תבואתו"; און וויבאַלד אַז די גאַנצע בריאה איז בשביל התורה ובשביל ישראל, איז פאַרשטאַנדיק, אַז ווען ב"ד פסק'נט ע"פ תורה אַז דער חודש איז מעובר, פועל'ט דאַס אַזוי אין מציאות העולם. וואַרום די גאַנצע בריאה איז באשאַפן געוואָרן צוליב תורה וישראל.

ד. דאַס איז אַבער ניט מספיק. וואַרום דער ענין אַז בשעת ב"ד איז מעבר דעם חודש „בתולי' חוזרין" איז ניט אין דער מצוה עצמה, אפילו ניט אין דער לבנה, נאָר אַ תוצאה וואַס ווערט אין א זייטיגער זאַך לגמרי!

פון דעם לשון מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל איז משמע, אַז דער ענין פון ראשונה איז פאַרבונדן מיט דער מצוה. ומזה — אַז תוכן ומטרת המצוה קומט אין דעם בהדגשה.

ה. ויש לומר הביאור בזה[25]:

עיקר ענינן פון מצות התורה איז צו אויפטאַן קדושה אין וועלט. און דאַס איז די נקודה פון אַלע מצות התורה: מען נעמט אַ חפצא פון עולם און מען מאַכט דערפון אַ חפצא של מצוה, ביז אַז דאַס ווערט אַן ענין פון קדושה[26].

און דאַס איז אויך דער תוכן פון קדוש החודש — דער אויפטו וואַס ב"ד איז מקדש[27] א (חפצא) יום מסוים אַלס ראש

---

21) ראה בארוכה אברבנאל כאן ד"ה והלימוד הג' ואילך. וראה צל"ח בפתיחה למס' ברכות בסופה בפי' הסימן „זמן נקט".

22) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא להלכה בש"ך (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סקי"ג (סקכ"ג).

23) תהלים נז, ג.

24) עה"פ שם בד"ה הב'.

25) ע"ד החסידות ראה לקו"ש חט"ז ס"ע 481 ואילך. חכ"א ע' 65 ואילך. ועוד.

26) וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. ובכ"מ.

27) ראה שמו"ר עה"פ כאן (פט"ו, כד).

חודש ניט אָ יום המעשה״[27] (וקרבן מיוחד[28] וכו׳) — ביז אָז „והי׳ מידי חודש בחדשו (ווי) ומידי שבת בשבתו יבוא גו׳״[29].

ובלשון הרמב״ם[30] „שיקדשוהו בית דין וייקבעו אותו היום ראש חודש הוא שיהי׳ ראש חודש״, „שאין הרא׳ קובעת אלא ב״ד שאמרו מקודש הם שקוב־עין״[31].

(און דאָס איז אויך פאַרבונדן מיט קדושת המועדות, ווייל „יסוד מצות קדוש החודש כדי שיעשו ישראל מועדי השנה במועדם״[32], און דעריבער זאָגט מען ביו״ט „מקדש ישראל והזמנים״ ווייל „ישראל דקדשינהו לזמנים״[33]).

ויש לומר אָז דערפאַר איז דאָס מצוה ראשונה — נוסף ע״ז וואָס די נקודה כללית פון אַלע מצות התורה איז צו פועל׳ן אין אָ חפצא אָז זי זאָל ווערן אָ חפצא של מצוה, ונקודה זו איז בגלוי בא דער מצוה פון קדוש החודש כנ״ל,

נאָר (בפנימיות הענינים איז דאָס „ראשונה״ אויך בענינה ומדריגתה: כאָטש דער גדר פון עולם איז ביידע זאָכן, סיי זמן און סיי מקום[34], און זמן איז פאַרבונדן מיט מקום[35], איז אָבער בסדר הקדימה קומט זמן פאַר מקום[36]. וואָרום יעדע התהוות, כולל אויך התהוות פון מקום, איז אָ שינוי (בהווה) לגבי (עבר) קודם ההתהוות[37], קומט אויס אָז קודם יעדער התהוות (אויך פאַר דער התהוות פון מקום) איז שוין געווען די מציאות פון אָ זאָך וואָס ווערט דער־נאָך נשתנה — וואָס דאָס איז (תוכן ענין ה)זמן.

ד.ה. די ערשטע מציאות פון עולם (וואָס פון דער מציאות פאַנגען זיך אָז אַלע נמצאים) איז זמן.

און ווי ס׳איז אויך פאַרשטאַנדיק בפשטות לגבי האדם, אָז פריער קומט בא אים אָן דער זמן, דער יום מסוים, און לאחר״ז זיינען שייך זייגע פעולות בהיום ובחפצי העולם ביום זה.

און דערפאַר איז קדוש החודש מצוה ראשונה, ווייל פריער פועל׳ט ב״ד די קדושה אין זמן, וואָס דאָס איז די התחלת המציאות, און לאחר״ז קומט מעשה האדם, ועלכע ער פועל׳ט אין חפצי העולם, וואָס זיינען אָן ענין של מקום.

---

27) יחזקאל מו, א.

28) ראה פרש״י חגיגה יז, ב ד״ה וקדש חדש — „למוספין״ (וכא ביחד עם „מנה ימים) וקדש עצרת״, ובפרש״י „בקרבנות״). ובלבוש או״ח (ר״ס תיז) „יום שיש בו קדושה הוא יותר משאר ימי החול כיון שמביאין בו קרבנות מוספין כמו ביו״ט״.

29) ישע׳ סו, כג. וגם עתה עד״ז (זח״ג ע, ב. ובכ״מ — כנסמן במ״מ לזהר — ניצוצי זוהר ועוד).

וראה שו״ת הרמ״ע מפאנו (סי׳ עט. הובא להלכה במג״א או״ח סתי״ז סק״ב): וכשם שאין תחנה ברגלים כך אין תחנה בר״ח . . הנהגין להתענות ערב ר״ח ג״כ מרבים בכבוד הלילה ויום המחרת, שהרי הקישו הנביאים ר״ח לשבת בכמה מעלות טובות גבי שער החצר הפנימית ויבא כל בשר להשתחוות, והתורה הקישתהו למועדי השמחה לתקוע בחצוצרות על הקרבן וכו׳ ותנן ר״ה כר׳ ראש ב״ד אומר מקודש . . קבעו לו חתימה שוה לרגלים׳ כר.

30) הל׳ קדה״ח פ״א ה״ה.

31) שם פ״ב סה״ח.

32) חינוך שבהערה 1. וראה רמב״ם שם פ״א ה״ז. ספ״ב. ועוד.

33) ברכות מט, א.

34) שער היחוד והאמונה פ״ז (סב, א).

35) לקו״ת ברכה צח, א.

36) בהבא לקמן ראה גם לקו״ש ח״כ ע׳ 333. וש״נ.

37) ראה גם המשך תער״ב ח״א ע׳ שלט: דכל מה שנתהווה הי״ז בבחי׳ זמן דלבד זאת שנתהוו מן ההעדר להוי׳ הרי הי׳ זמן שלא היו ונתהוו ונתחדשו.

ו. דאָס איז אַבער לכאורה ניט מספיק:

א) קדוש יום ר"ח וואָס ב"ד אומרים מקודש איז (אפילו בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי') ניט אַלעמאָל, וואָרום „אין מקדשין אלא חודש שנראה בזמנו"[38] — ווען ר"ח איז ביום ל', און „אין מקדשין אלא על הראי'"[39].

ב) אין דער מצוה פון „החודש הזה לכם" איז נכלל (לדעת הרמב"ם[40]) אויך „ולחשב שנים וחדשים בב"ד", און אויף דעם זאָגט מען דעם לשון עבור שנים, ניט „קדוש שנים".

ג) לויטן רמב"ם[41] אַז „הלכה למשה מסיני הוא שבזמן שיש סנהדרין קובעין על פי הראי' ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראי'", איז לפי"ז לכאורה אויך די קביעות ע"פ החשבון נכלל אין דער מצוה פון קדוש החודש[42], און דעמאָלט איז מען ניט מקדש, כנ"ל, וואָרום „אין מקדשין אלא על הראי'".

ז. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים וואָס דער רמב"ם וועט ער רעכנט די מצוה אין מנין המצות זאָגט ער דעם לשון, כנ"ל „לקדש חדשים ולחשב שנים וחדשים". אַבער אין די הלכות גופא זאָגט ער בתחלת הל' קדוש החודש: „מ"ע אחת והיא לחשב ולידע ולקבוע באי זה[43] יום תחלת כל חדש מחדשי השנה" און עד"ז בפנים ההלכות[44] „מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה", און זאָגט ניט אַז דער תוכן פון דער מצוה איז „לקדש החודש".

דער טעם בפשטות דערפון איז, ווייל אויך דאָס וואָס מ'איז קובע חדשים ומעברים שנים ע"פ החשבון איז נכלל (לויטן רמב"ם) אין דער מצוה פון קדוש החודש (ניט נאָר די קביעות וקדוש ע"פ הראי' בזמן שיש סנהדרין), וכנ"ל.

מען דאַרף אַבער הסברה: פאַרוואָס זאָגט ער בלויז דעם ענין אין דער מצות עשה (לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש), און איז ניט כולל אין דער מצוה אויך דעם ענין פון קדוש החדש, וואָס מ'איז (קובע ו)מקדש ע"פ הראי'?

ח. ויש לומר הביאור בזה:

די גאַנצע בריאה איז דאָך בשביל התורה ובשביל ישראל. וואָס דאָס מיינט — בכל עניני הבריאה, שמים וארץ וכל צבאיהם, און ניט נאָר די התהוות זייערע בכלל — נאָר דאָס איז אַ שטענדיקע זאַך.

און די עבודה פון אַ איידן באַשטייט אין דעם וואָס ער דאַרף בריינגען בפועל

38) רמב"ם שם פ"ב ה"ח וכדעת ראב"ע סנהדרין יו"ד, ב (וש"נ).

39) רמב"ם שם פי"ח ה"ח. וראה מנ"ח מצוה ד בתחלתה ד"ה והנה מצוה זו, דענין זה הוא לכו"ע — כי מה שמצוה לקדש „על הראי'", הוא ענין בפ"ע מזה שהב"ד אין מקדשים (אומרים מקודש) אלא חודש שנראה בזמנו.

40) וכמ"ש במנין המצות שלו (נסמן בהערה 1). משא"כ לדעת הרמב"ן (בהשגותיו שם שורש א) שעיבור שנים הוא מצוה בפ"ע ולמדין משמור את חודש האביב (כדעת הבה"ג. וכ"ה לדעת הסמ"ג מ"ע מו, מז) — הובאו בחינוך שם. וראה בארוכה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע נו בתחלתה. וראה שם ד"ה ולכן (רלו, א-ב) שתמה בזה שלא הזכיר הרמב"ם בהל' קדה"ח העשה בעיבור שנים.

41) הל' קדה"ח פ"ה, ה"ב.

42) וראה גם מ"ש בסהמ"צ שבהערה 1.

43) כ"ה בדפוסים שלפנינו, וכן במנין המצות „על סדר הלכות" בריש ספר היד (אבל בס' המדע — ירושלים, תשכ"ד — שם „באיזה" בתיבה אחת).

44) פ"א ה"ז.

און מגלה זיין דעם „בשביל התורה .. ובשביל ישראל" אין דער בריאה. און ווען א איד איז מקיים א מצוה מיט א חפץ שבעולם, ווערט ער"ז אויסגעפירט דער „בשביל", די מטרת הבריאה פון דער באשטימטער זאך[45] (אז זי איז בשביל התורה ובשביל ישראל) ובמילא ווערט דאס א חפץ של מצוה וכו'.

ולדוגמא: ווען א איד מאכט פון עור הבהמה קלף פאר ס"ת תפילין ומזוזות, ווערט דורכדעם דורכגעפירט מטרת (בריאת) עור הבהמה, עס ווערט פון דעם קלף א חפצא דתורה ובגלוי.

וויבאלד אז אויך זמן איז א נברא[46], איז מובן, אז אזוי איז אויך בנוגע מצי־אות הזמן, אז ער איז „בשביל התורה .. ובשביל ישראל". און דאס איז דער תוכן פון מצות קדוש החודש: דורך דעם וואס אידן זיינען מקדש חדשים — ר"ח ומועדים — זיינען זיי מגלה ווי די אמיתית מציאות פון זמן איז בשביל התורה ובשביל ישראל. און ווי דוד המלך איז מפרש[47] „עשה ירח (איז דאס) למועדים".

וכשם ווי דאס איז בנוגע לכל עניני הבריאה, אז די כוונה איז ניט בלויז אין א חפץ מסויים אז אין אים זאל זיך דורכ־פירן מטרת בריאתו, נאר די כוונה איז אז דאס זאל אויפטאן (אדער — מוסיף זיין) אין דער גאנצער בריאה[48] ובכל פרטי — וואס דאס ווערט ע"ז וואס יעדע זאך אין דער בריאה „העלפט ארויס" און איז מוסיף א אידן בעבודתו[49], און דאס טיילט זיך אין כמה דרגות[50]: מכשירי מצוה, מכשיר למכשיר וכיו"ב,

עד"ז (און נאכמער[51]) איז בנוגע לזמן, אז די השלמת מטרת הבריאה פון די חדשי השנה איז ניט בלויז בזה וואס מ'איז קובע און מקדש דעם ר"ח אדער מועדי השנה[52], ד.ה. ימים מסויימים

---

45) ראה לקו"ש חי"ט ע' 193 ואילך — דוגמא (ונפק"מ) בהלכה.

46) כתורת הה"מ — הובא בסידור שער הק"ש (עה, סע"ד ואילך). וראה לקו"ש חי"ז ס"ע 59 ואילך. ושו"נ.

47) תהלים קד, יט. וראה שמו"ר פ"ט כאן (פט"ו, כב) בסופו: לכך ברא הלבנה בשביל מועדות שיהיו ישראל כו' .. עמד דוד ופירש כו'. וראה ב"ר רפ"ו.

48) להעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) ד„צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כו' עשה מצוה אחת כו' הכריע כו' את כל העולם כולו".

49) וראה בארוכה בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק) שמבאר בארוכה איך „שכל הנמצאים שתחת גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו", וממשיך לבאר, שכל מין המדבר גופא נברא בשביל החכם השלם שיוכל לעסוק בחכמה האלקית ובמעשה הטוב. ע"ש בפרטיות החילוקים באופן השימוש בכל דבר בשביל החכם (בפרט, והאדם בכלל).

50) ראה שבת (קל, א): כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל (לאיזמל של מילה — פרש"י שם).

51) שמצ"ע (בריאתו באופן) שהוא המשך אחד, ועד שבכמה ענייני תורה הוא נקודה אחת (ראה צפע"נ מהד"ת כה, ב. מד, ב. שו"ת צפע"נ (דווינסק) ח"ב סל"ב. מפענח צפונות פ"ג). ועפ"ז יומתק הא ד„התורה לא תהי' מוחלפת" (ראה רמב"ם רס"ט מהל' יסוה"ת. הל' מלכים פי"א סה"ג. פיה"מ סנהד' הקדמה לפ' חלק היסוד התשיעי).

52) מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד (ב"ב קכא, א. נדרים עח, ריש ע"ב). וראה רשב"ם ב"ב „שהיו מקדשים את החודש ע"פ הראי' ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו כו' אבל המועדים עצמן לא היו מקדשים כ"א החדשים .. וזהו תיקון המועדות וקדושתן" (וראה רשב"ם שם ד"ה שבת בראשית). ועד"ז מובן בפי' הרא"ש ור"ן נדרים שם. אבל ברשב"א בשם הר"ח (הובא בשטמ"ק ב"ב שם) „שמעינן מינה שהמועדים צריכים קידוש בית דין לקבעם ולומר המועד ביום זה המקודש". וראה לשון

בחודש, נאָר וועָן עס וועָרט דערהערט אין דעם גאַנצן המשך הזמן (אויך לאחרי הר"ח כו') דער בשביל התורה ובשביל ישראל. און דאָס איז דורכדעם וואָס ב"ד איז מקיים די „מ"ע . . לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה", וואָס צוליב דעם דאַרף דאָך ב"ד אויסרעכענען און וויסן די פרטי החשבונות פון מהלך הלבנה כו' (און „יודעין מקומות הכוכבים ומהלכם כו'"[53]).

דאָס הייסט: נוסף אויף דער פעולה אין דעם זמן פון חדשי השנה דורך דער קביעות וקדוש[54] ר"ח אויך צוליב די מועדות[55], וואָס אין דעם אופן איז דער זמן שבינתיים בלויז ווי אַ מעין הכשר צו קדושת הזמן פון די מועדות (ווייל בכדי עס זאָל זיין ר"ח ומועדי השנה דאַרף מען האָבן (און וויסן) דעם גאַנצן המשך הזמן פון דעם חודש וכו') — איז נאָכ־מער: דער עצם חשבון — וואָס ב"ד „יחשבו וידעו"[56],

אַז אין דעם גאַנצן המשך הזמן גופא שטייט בגלוי דער „בשביל התורה . . ובשביל ישראל"[57].

ט. ויש לומר אַז (אויך) מטעם זה איז מצות קדוש החודש „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל":

דער בשביל התורה ובשביל ישראל אין ענינו הבריאה בכלל איז ניט באופן ישר ובגלוי בכל הבריאה כולה: פאַראַן חפצים וואָס וועָרן אליין קדושה אַדער מצוה, אַדער תשמישי קדושה ותשמישי מצוה, אַדער למטה מזה, וואָס אַ איד טוט לשם שמים[58] אַדער „בכל דרכיך דעהו"[59]: און עס זיינען פאַראַן זאַכן וואָס זיי זיינען בלויז מכשיר אַדער מכשיר דמכשיר, צי נאָך וויייטער ביז אַז באופן ישר ובאופן גלוי איז ניטאָ קיין קשר צווישן זיי מיט אַ איידן און מיט תורה, און נאָר וואָס דורך אַ פעולה מיט איין פרט פון דעם מין וועָרט אַן עלי' אין דעם גאַנצן מין

דאָס איז דאָך בנוגע דעם גאַנצן המשך פון מהלך הלבנה פון דעם גאַנצן חודש — איז אַ טייל פון דער מצות עשה גופא. די מ"ע איז ניט נאָר דער מקדש זיין דעם טאָג פון ר"ח, נאָר דער „יחשבו וידעו"[56],

אַז אין דעם גאַנצן המשך הזמן גופא שטייט בגלוי דער „בשביל התורה . . ובשביל ישראל"[57].

ט. ויש לומר אַז (אויך) מטעם זה איז מצות קדוש החודש „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל":

דער בשביל התורה ובשביל ישראל אין ענינו הבריאה בכלל איז ניט באופן ישר ובגלוי בכל הבריאה כולה: פאַראַן חפצים וואָס וועָרן אליין קדושה אַדער מצוה, אַדער תשמישי קדושה ותשמישי מצוה, אַדער למטה מזה, וואָס אַ איד טוט לשם שמים[58] אַדער „בכל דרכיך דעהו"[59]: און עס זיינען פאַראַן זאַכן וואָס זיי זיינען בלויז מכשיר אַדער מכשיר דמכשיר, צי נאָך וויייטער ביז אַז באופן ישר ובאופן גלוי איז ניטאָ קיין קשר צווישן זיי מיט אַ איידן און מיט תורה, און נאָר וואָס דורך אַ פעולה מיט איין פרט פון דעם מין וועָרט אַן עלי' אין דעם גאַנצן מין

הרמב"ם שם ספ"ה „זה שאנו מחשבין בזה"ז כר' ואומרין שר"ח יום פלוני ויו"ט ביום פלוני כר' וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהי' ר"ח או יום טוב". אבל בזה אין המדובר בקידוש (ע"פ ראי') רק בקביעות ע"פ חשבון. ובסהמ"צ שם: מפני שב"ד הגדול שבא"י כבר קבעוהו זה היום ר"ח או יו"ט ומפני אמרם שזה היום ר"ח או יו"ט יהי' ר"ח או יום טוב בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראי' כמו שבא בפירוש אלה מועדי ה' . . כלומר שיאמרו הם שהם מועדות. וראה לשון הרמב"ם שם ה"ז. ואכ"מ. וראה לקמן הערה 54.

53) רמב"ם שם פ"א ה"ז.

54) דהרי פשוט דגם על זה"ז אומרים קדושת מועדות מטורה לב"ד (ל' המכילתא תשא לא, טו) וישראל דקדשינהו לזמנים (ברכות מט, א). וראה השגות הרמב"ן לסהמ"צ שם בסופו.

55) ראה רשב"ם ב"ב שם.

56) ל' הרמב"ם שם ה"ז. וראה מנ"ח שם בתחלתו דלדעת הרמב"ם גם החשבון צ"ל באי' דוקא.

---

56) ולהעיר מחגיגה שם: אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש מנה ימים וקדש עצרת (דאחקש זל"ז). וראה תוד"ה אמרה שם.

57) להעיר על יתירה מזו מסה"מ קונטרסים (ח"א רכו, ב) שע"י המשלים כר' מדברים גשמיים „מברר ומזכך הנה"א את חלקו בעולם והיינו הדברים הגשמי' אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם דבר אחד ממש כר', ע"ש בארוכה.

58) אבות פ"ב מי"ב.

59) משלי ג, ו.

[ע"ד ווי דער אלטער רבי איז מסביר אין תניא[60] בנוגע לקרבנות, אז דורך הקרבת בהמה אחת „הי' כל החי עולה לה' . . וכל הצומח ע"י עשרון סולת אחד בלול בשמן כו'", ועד"ז (און נאכ־מער) בצדקה, וואס דער „חומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות מכון לשבתו ית"].

אין זמן הנ"ל אבער, באשטייט די מצות קדוש החודש אין דעם וואס ב"ד דארף „לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חודש מחדשי השנה" — די מצוה און די פעולה פון אידן (ב"ד) איז אין דעם גאנצן זמן[61] החודש באופן ישר.

יו"ד. עפ"ז יש לבאר דיוק לשון הרמב"ם בריש הל' קדוש החודש: „והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר[62] שמור את חודש האביב". דער פירוש הפשוט בזה איז[63]: בהמשך צו תחלת ההלכה „חדשי השנה הם חדשי הלבנה", ד.ה. א חודש איז ניט א צוועלפט חלק פון שנת החמה, נאר (חדשי) הלבנה, וועלכע באשטייען פון (לערך) ניין און צוואנציק מיט א האלבן טעג.

און אויף דעם איז דער רמב"ם ממשיך, אז אעפ"כ, וויבאלד אז פסח מוז זיין בחודש האביב, און די תקופות השנה ווערן באשטימט דורך (מהלך ה)חמה, וואס א שנת חמה איז מיט (לערך) עלף טעג לענגער ווי א שנת לבנה, רעכנט מען די יארן לויטן מהלך החמה, און דערפאר איז יעדערע צוויי דריי יאר מאכט ב"ד אן עיבור יאר (ווי דער רמב"ם איז ממשיך בהלכה שלאח"ז[64]). און ווי דער רמב"ם איז מפרש אין די ווייטערדיקע פרקים אז „הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן כדי שיהיו השנים שני החמה"[65].

פון פשטות לשון הרמב"ם איז אבער משמע אז דאס איז ניט נאר צוליב מועדות, אז פסח זאל זיין בזמן האביב (ובפרט אז דאס דערמאנט ער בכלל ניט אין דער הלכה; ער ברענגט נאר דעם (חלק ה)פסוק „שמור את חודש האביב"), נאר דאס איז א דין אין דער שנה בכלל, אז עס זאלן זיין שני חמה[66], נאר מען לערנט דאס אפ פון „שמור את חודש האביב"[67].

דארף מען פארשטיין: אע"פ אז דער מחזור, די כללות המשך יט' השנים איז מתאים מיט שני חמה, מצד דעם חודש העיבור וואס מ'איז מוסיף [און לסוף המחזור (י"ט שנה) גלייכן זיך אויס די שנות הלבנה מיט די שנות החמה ביז אז „לא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמנים וחמשה חלקים"[68]],

איז אבער לפועל יעדער יאר בפ"ע — אלע שנים — ניט קיין שנת חמה, שס"ה ימים, נאר (צוועלף חדשי הלבנה —) שנ"ד יום[69], אדער (דרייצן חדשי הלבנה —) שפ"ג יום[69].

---

60) פל"ד.

61) עפ"ז יש לומר הכוונה ב„ישראל דקדשינהו לזמנים" במובן הרחב, לא רק ר"ח והימים טובים, אלא לכל המשך הזמן.

62) ראה טז, א.

63) ראה פירוש לרמב"ם שם.

64) בה"ב שם.

65) פ"ד סה"ד.

66) ראה באריכה לקו"ש חט"ז ס"ע 95 ואילך.

67) ובמה"מ שם בסופו: ואמרו שמור את חודש האביב הורה כי שנתנו ראוי שנשמור בה פרקי השנה, ולכן תהי' שמשית. ובהוצאת קאפח „ולפיכך יהיו שנות חמה".

68) רמב"ם שם פ"ו ה"י. וראה שם הי"א: נמצא במחזור שהוא כזה . . והשנים שני החמה.

69) ראה רמב"ם שם ה"ד החשבון בדיוק.

יא. ע"פ הנ"ל יש לומר: וויבאלד אז די מצוה פון קדוש החודש איז צו מגלה זיין די מטרת בריאת הזמן בשביל התורה ובשביל ישראל, כנ"ל, אז עס ווערט א תורה'דיקע מציאות — איז מובן וואס דער רמב"ם איז מדגיש „והשנים שאנו מחשבין הם שני חמה", ווייל די כוונה איז פועל'ן דורך דער מצוה אין יעדן פרט פון זמן: ניט נאר אין דעם חלק פון זמן פון „חודש" (וואס איז פאַרבונדן מיט סיבוב הלבנה), נאר אויך אין דעם זמן פון „שנה" (וואס איז פאַרבונדן מיט סיבוב החמה — וואַרום אין ללבנה שנה כלל[70]).

ובמילא איז ניט געניג דאס רעכענען די תקופות כו' לויט מהלך השמש בלויז (צוליב וויסן וועז צו מוסיף זיין א חודש העיבור) בכדי פסח וחודש ניסן זאלן זיין בזמן האביב[71] (וואס איז בלויז א פרט ודין אין חדשי השנה), נאר דער זמן פון שנה גופא ודכולה דאַרף ווערן א תורה'דיקע מציאות מצ"ע (וואס דורך דעם „קומט" ער — דער זמן החמה — למטרת בריאתו). און דאס איז דורך דעם וואס ב"ד רעכענען שני החמה גופא.

וואס דערפאַר געפינט מען כמה דינים ומצות התורה וואס זיינען פאַרבונדן מיט שנת החמה[72] (שס"ה יום)[73] — ולדוגמא: קטורת וואס „היתה נעשית [און יעדער יאָר און אַלע יאָרן] שס"ה מנה . . כנגד ימות החמה"[74] — ואע"פ וואס דורך דעם האט מען געמוזט דערנאָך פודה זיין די שיריים ומרידם מקודש לחול[75] — וואס צוליב דעם דאַרף זיין „מחשבין . . שני חמה" כפשוטו[76].

יב. על פי כל הנ"ל איז אויך מובן דער קשר צווישן „פתח בבראשית . . כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" מיט „החודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (וכנ"ל סעיף ג — אז די צוויי ענינים האבן א שייכות צווישן זיך):

דער ענין פון „כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" — כיבוש ארץ ישראל — איז מרמז, ווייזט (אויך)

---

70) ראב"ע עה"פ כאן.

71) ראה רמב"ם שם פ"ד ה"א.

72) ע"פ הנ"ל יומתק מאמר רבי שמלאי (מכות כג, סע"ב) תרי"ג מצות . . שלש מאות וששים וחמש לאורן כמנין ימות החמה [וברמב"ם בהקדמתו לספר היד בסופה: מצות ל"ת שלש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה. יתרה מזה בהקדמתו לסהמ"צ „מצות ל"ת שס"ה מספר ימי השנה השמשית" (ואח"כ מוסיף „וזה המספר נזכר . . בסוף גמרא מכות . . כנגד ימות החמה" היינו שזהו פי' מרז"ל זה]). ולהעיר מרש"י (ריב"ן) מכות שם ד"ה שס"ה „שבכל יום מזהירין עליו שלא לעבור". ובתנחומא תצא ב: ושס"ה מצות ל"ת כמנין ימות החמה ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך . . אל תעבור בי כו' [הובא ג"כ בסהמ"צ לרמב"ם שם: ואמרו ג"כ על דרך הדרש . . מצות ל"ת מספר ימי השנה כלומר כל יום ויום אומר לו לאדם אל תעשה בי עבירה].

73) נוסף על „הרואה חמה בתקופתה . . אומר ברוך עושה בראשית" (ברכות נט, רע"ב) אבל זה אינו בכל שנה אלא „כל כ"ח שניץ" (ברכות שם. רמב"ם הל' ברכות פי"א ה"ח).

74) כריתות ו, סע"א. ירושלמי יומא פ"ד, ה"ה.

75) שקלים פ"ד מ"ה. כריתות שם.

76) וכן המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חודש (משנה ערכין לא, א), ולדעת רבי (שם) „ליתן לו שנה ועיבורה", „בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה (דהיינו) אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה" (פרש"י שם) — אבל זהו בענין דרשות.

אויף[77] דעם „וכבשוה"[78], כיבוש פון (גשמיות ה)עולם, אידן „נעמען זי איין" און מאכן דערפון קדושה (ע"ד ארץ ישראל, ארץ הקודש). ד.ה. המשכת הקדושה אין מקום.

און דאס איז דער קשר צום תוכן הענין פון „החודש הזה לכם" — וואס ענינו איז די המשכת הקדושה אין זמן, אז אע"פ וואס „זמן" איז א חלק פון דער בריאה ובאופן — אז מען קען עם ניט מאכן ליינגער אדער קירצער, און איז שייך בגדריו — עבר הווה עתיד — בשווה צו אלעמען, מאכן אידן דערפון א זאך (חפצא) פון תורה און מצות; און ניט נאר „חדשי הלבנה" וואס „ישראל מונין ללבנה"[79] (דערפאר וואס זיי זיינען דומים ללבנה), און וואס איז פארבונדן דירעקט מיט די מועדים, נאר אויך „שני חמה" וואס זיינען לכאורה פארבונדן מיט אוה"ע וועלכע מונים לחמה[79] — איז אויך דאס מאכן אידן איבער, אז „השנים שאנו מחשבין הם שני חמה"; אויך דאס ווערט א אידישער זמן, א אידישער יאר און א פרט אין מצוות התורה, „ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

און דורך דער עבודה פון כיבוש הארץ ברוחניות, און אויך „כיבוש" הזמן, איז מען ממהר בפועל אז כיבוש א"י זאל אויך זיין בגשמיות, בביאת משיח צדקנו, וואס „מקבץ נדחי ישראל"[80], און דעמאלט וועט זיין „ואשיבה שופטיך (ש־ענינם — תורה) כבראשונה"[81], און עס וועט ווידער זיין „מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים .. בארץ ישראל"[82] ע"פ הרא"ש דורך די סנהדרין[83] וואס מקומם ותוקפם[84] איז — בלשכת הגזית שע"י המזבח[85] שבבית המקדש בארץ ישראל, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ תזריע תשי"ז, שבת בראשית (התועדות ב) תשד"מ)

---

77) ראה לקו"ש ח"י ע' 2 ואילך. ח"כ ע' 2 ואילך. וש"נ.

78) בראשית א, כח.

79) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג.

80) רמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסוף הפרק שם.

81) ישעי' א, כו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 105 הערה 74.

82) רמב"ם הל' קדה"ח פ"א ה"ח. וראה שם רפ"ה וסוף פ"ה. ובארוכה בסהמ"צ שם. ועפ"ז מובן הקשר גם לפשוטו דפרש"י ב„מה טעם פתח בבראשית" בנוגע לארץ ישראל, כי גם מצות קדה"ח, „שאין עושין אותו אלא סנהדרין שבא"י" (שם רפ"ה) וגם ה„חשבון שלנו" הוא רק „לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל" (שם ספ"ה) מורה שיה"ר תמיד בנ"י בארץ ישראל „ולא ימחה אותות' האומה מכל וכל" — ראה סהמ"צ שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ד. וראה צפע"נ לרמב"ם ספ"ה שם.

83) ראה רמב"ם שם פ"ה ה"א ד„קביעות ר"ח ע"פ הרא"ש ועיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכין בארץ ישראל שנתנה להם הסנהדרין רשות". ועד"ז בסהמ"צ שם. (אבל ראה ה"ג שם. וראה בארוכה השגות הרמב"ן לסהמ"צ שם. ושקו"ט בכ"מ בישוב דעת הרמב"ם. ואכ"מ).

84) ע"ז ח, סע"ב. ושי"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"א־יג. ולדעת הרמב"ן (שבהערה הקודמת) „בטלו כל הדינין התלויין בב"ד הגדול".

85) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו (ר"פ משפטים). משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים. וראה תו"ש שם וש"נ.

*) בהוצאת קאפח: ולא ישרש את שארית האו־מה לגמרי.